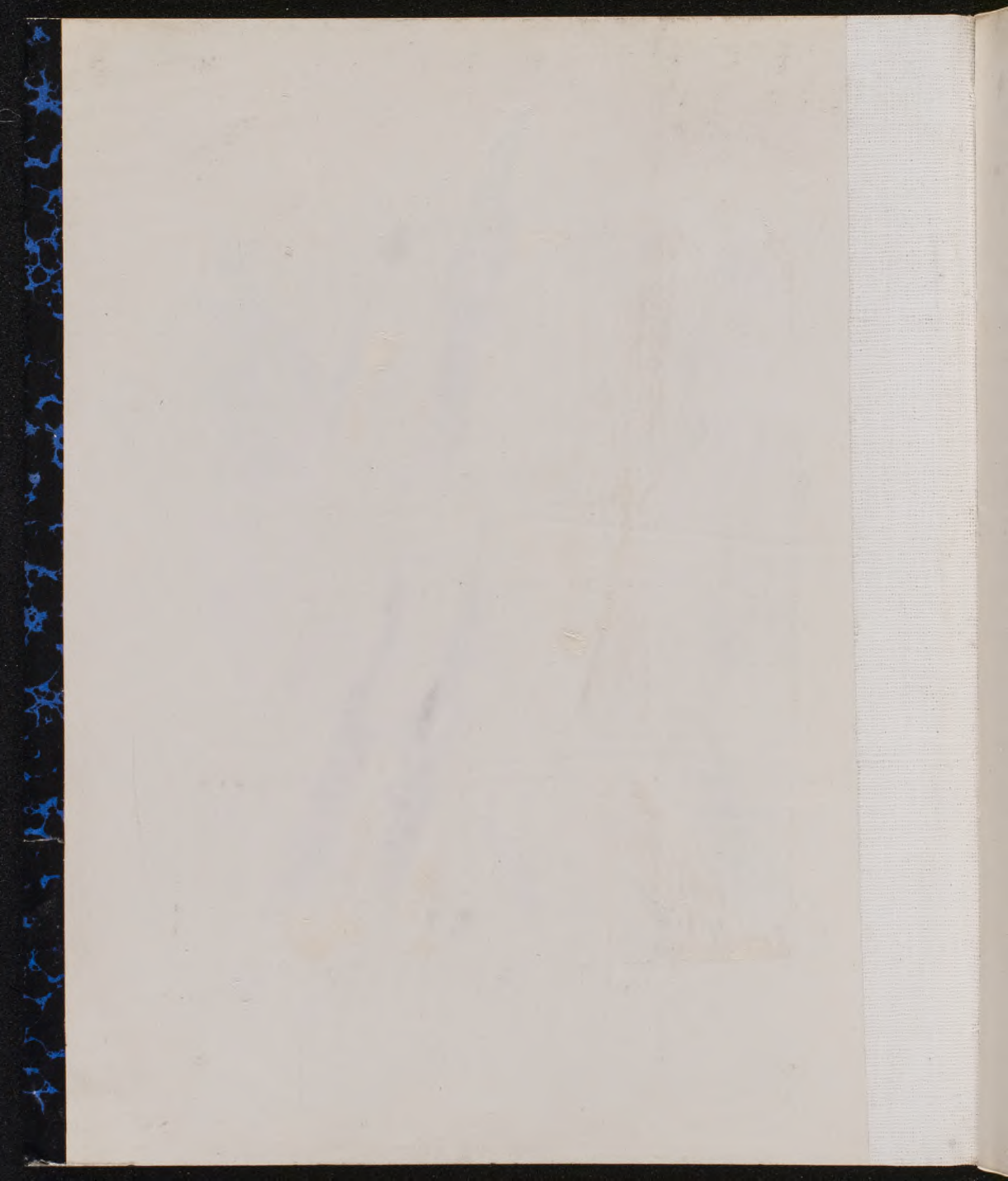
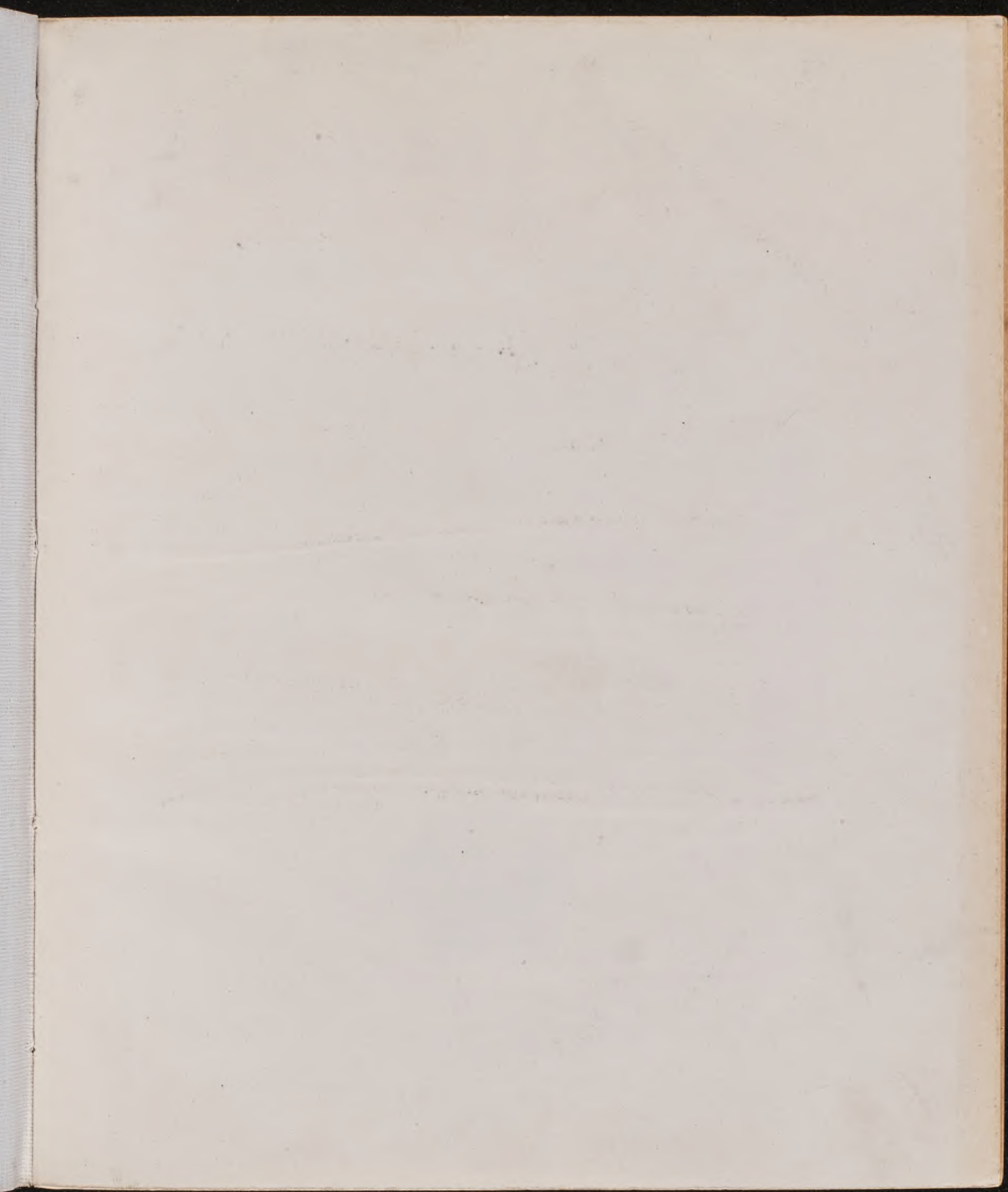

Aanmer-
kingen
over de
Thornise
Bloedbad.

1725.

II, 1365

Barrowden 1356

1909. 3424.

2 U I T G E L E Z E
AANMERKINGEN

OVER HET
THORNSE³ BLOEDBAD

OF
BEDENKINGEN

Over de schrikkelyke gevolgen van 't onderdrukken
der Protestanten in Polen,

In twee Zamenspraken verhandeld tuszen

THEOPHILUS
EN
PHILOMETOR.

Te A M S T E L D A M,
By JOHANNES VAN LEEUWEN, Boekverkooper in de
Huide-straat, 1725.

BERIGT AAN DEN LEZER.

By den Drukker dezès is voor den Auteur gedrukt,
en te bekomen,

Lauwerkrans, gevlogten om het hoofd der Godza-
lige Martelaren, door de woede der Jesuiten om-
gebragt binnen Thoorn, den 7^{den} van Winter-
maand, 1724.

Aanspraak aan de Protestantse Mogentheden, tot
bescherming van hunne onderdrukte Geloofsge-
noten in Polen, en de ellendige Ingezetenèn der
Stad Thoorn.

De bloeddorst der Jesuiten, en verdere Roomse
Geestelyken, in hun eigen aard en wezen ontdekt,
by het bloedbad van Thoorn:
Alle van den zelve Auctor.

Pol. 8.11.4783

K. 334/2000

Alc. 9. Du 5209

EERSTE t'ZAMENSPRAAK

T U S S C H E N

T H E O P H I L U S

E N

P H I L O M E T O R ,

Aangaande den tegenwoordigen toestand der tyden,
met opzigt op 't geen te *Thorn* voorgevallen is.

P H I L O M E T O R .

At dunkt u van deze tyden?

T H E O P H I L U S .

Wat 'er tans groote en vreeslyke dingen op handen zyn. De Heere stelt zig nu om te pleiten, en om de Zondaren van den aardbodem uit te roeijen. De Heere zal uittrekken als een helt, hy zal den yver opwekken als een krygsman, Hy zal juichen, Hy zal een groot getier maaken, Hy zal zyne Vyanden overweldigen. De Heere heeft wel van ouds gezwegen, ende zig stille gehouden; dog Hy staat nu uit te schreeuwen als eene die baard, zullende zyn vyanden t'zamen verwoesten ende opslokken. Wee dan de zondaren ende de huichelaren te Zion, want verschrikkinge zal haar omringen, ende beevinge zal haar aangrypen. Wie van haar zal bestaan kunnen om by een verteerend vier, ende om by een eeuwige gloet te wonen? Dog wel, wel onder dit alles Gods volk. Zy zullen in den dag der benauthheit bevinden, dat de Heere haar een wonderlyke toevlugt en een uitnemende sterkte zal zyn. En zy mogen nu, zelfs onder het gezigte van alle de stormen en orcanen van Gods verbolgentheit, die op den aardbodem zullen los gela-

E E R S T E

ten worden, evenwel daar meê hare hoofden opbeuren, dat 'er na dit alles, gants heerlyke dagen zullen komen; *dagen*, waar in plas-regenen van Gods genade en barmhertigheid zullen uitgestort worden; *dagen*, waar in zy, die nu over Jerusaleem treuren ende weenen, dan met haar verheugt ende vertroost zullen worden; *dagen*, nog eens, waar in het licht der Mane zal zyn als het licht der Zonne, ende het licht der Zonne, als het licht van zeven dagen.

P H I L O M E T O R.

Dat 'er tans groote en vreeslyke dingen op handen zyn, Broeder, komt my uit aanmerkinge van het tegenwoordige gewrigt der tyden en zaken, ook klaar voor. De Heere heeft daar toe al de weg gebaant door die droevige zaak, die te *Thorn* voorgevallen is. Wie zoude geloofd hebben, dat uit zo een klein vier zo een groote brand zou ontstaan zyn, waar van de vonken tans de geheele wêrelt overvliegen?

T H E O P H I L U S.

Het is zo, Broeder; want die vervolging te *Thorn* opgerezen, mag een klein vier genoemd worden, in vergelykinge van andere voorledene vervolgingen, die ongelyk grooter geweest zyn. Evenwel bespeurt men nu (en het zal gewisselyk nog meêr bespeurt worden) wat magtige en onverwagte effecten dat Treur-toneel van *Thorn* komt voort te brengen. Koningen en Vorsten worden nu opgewekt en gaande gemaakt, om zig deze zaak aan te trekken, en daar over haar billyk resentment te toonen. Zo dat men in dezen een hooger hand moet opmerken, wiens werk het is, alles op zyn tyd schoon te maken.

P H I L O M E T O R.

Onder allé de Koningen, Broeder, die by gelegentheit van de *Thornse* zaak de Blixem-stralen van haren yver hebben uitgeschooten, komt my voor, dat die destige Koning van Pruiffen wel een billyke voorrang verdient. En gelyk als Daniel Nebucadnezar eens noemde, *een Koning der Koningen*, wegens zyn uitgestrekte magt, en zyn zig verre uitbreidende koninkryk, *Dan. 2. 37.* Zo mag ook dezen Pruiffisen held, wegens zyn overtreffende en door alle hinderpalen doorboorende yver, billyk dien titel wegdragen. De Heere Jezus zal ook dien kloeken Kampioen niet in het Schuld-boek willen blyven. Neen, neen, Hy zal toonen,

nen, dat hy een welgevallen gehad heeft aan zyn yverige poogingen, waar mede hy zyn verdrukte en weenende Bruid tragt te hulp te komen. Gezegt zy dan zyn Vorstelyke Personagie, gezegt zyn Raats-heeren, gezegt zyn Onderdanen, ja gezegt zy alles, waar aan zyn Majesteit zyn handen slaat.

T H E O P H I L U S.

Gewisselyk, Broeder, wil het de Heere Jezus wel afnemen van de handen dier Vorsten, die zyn verdrukt en verjaagt volk een schuilinge onder de vleugelen harer bescherminge komen te vergunnen. Indien een aardisch Vorst haast niet weten zoude, wat goets hy de zulke zoude toebrengen, die zyn Gemalinne, by ongeluk in de handen van booswigten gevallen, zouden gered en verlost hebben; wat goets zoude Hy dan, door wien de Koningen regeeren, en door wien de Vorsten gerechtigheit stellen; ik zegge, wat goets zoude Hy dan ontrekken en inhouden voor zulke Vorsten, die zyn kirrende Tortel-duive uit de sterke pooten harer wederpartyders tragten uit te rukken?

P H I L O M E T O R.

Daar legt ook een byzondere pligt ten laste van Gods volk, die ze aan zulke Vorsten schuldig zyn, dewelke door haar daden en handelingen bewys geven, dat Christi Kerke haar ter herte gaat:

T H E O P H I L U S.

Welke pligt hebt gy in ’t oog, Broeder?

P H I L O M E T O R.

Namelyk, gelyk Paulus wil, dat ook voor Koningen ende alle die in hoogheit gestelt zyn, gedaan worden sineekingingen, gebeden, voorbiddingen, dankzeggingen, 1. *Tim.* 2. 1, 2. Zo behoort zig Gods volk byzonderlyk in den gebede te verkloeken, wanneer ze merken, dat ’er ergens een byzonder Held zig begint op te doen, die door een van geen rusten wetende yver, wrake tragt te nemen over het ongelyk, dat Gods volk van haar onderdrukkers wedervaren is. Hier moet het vuurig gebed, om de handen van zulk een Held te sterken, geduurig ten Hemel opgezonden worden. Want zekerlyk de zulke, welkers yver wat boven andere begint uit te munten, staan met een menigte van vyanden omringt te worden. En de Duivel en zyn vassallen zullen niet fluimeren, om alle de pylen van haar boosheit tegen een yveraar van Gods Huys, uit te snorren. En daarom moet hier het

gebed, zynde het beste middel om den Almagtigen te overwinnen, als een vliegende Post na het hooge Hemel-hof afgevaardigt worden, ten einde zyn opper Majesteit niet gedooogen mag, dat zyn vyanden de overhand zouden hebben, maar dat in tegendeel haar aanslagen tot *Achitophels* zotheid mogen uitvallen.

T H E O P H I L U S.

Ja, Broeder, te regt merkt gy aan, dat in zulke gelegentheit het gebed van een byzonder gebruyk is. En dit brengt my ook tot deze aanmerkinge, dat zo 'er oit een tyd is om te waken in den gebede, het is deze tyd. Is 't dat den Duivel, wetende dat zyn tyd kort is, nu alles in rep en roere begint te stellen; is 't dat zyn voornaamste troetelingen, de Jesuiten, die voor haar zwarte Meester als door een vuur loopen, nu niets ongemoeit laten om haar booze deffinen uit te voeren; zekerlyk zo zal het een kunst van wysheit zyn, wanneer Gods volk deze gasten een post tragt af te winnen; op dat namelyk, gelyk haar vyanden nu haar vlyt en wakkerheit verdubbelen in het quade, zy nu ook alzo de verdubbeling van haar neerftigheid en yver tot het goede, mogen in 't werk stellen. En zekerlyk den Duivel en zyn gaauwste Discipelen, de Jesuiten (die het langste by hem ter school gegaan hebben, zynde andere in vergelykinge van haar maar plompaarts en botterikken in het quade) mogen zo schrandere zyn als ze willen, in boosheden te smeden en uit te voeren; de Heere Jezus evenwel, die ook wys is, en die niet en slumert ten goede van zyn volk, zal wel raat weten om de pylen, die ze tegende zynen op de pezen harer bogen gespannen hebben, op haar eige hoofden te doen keeren. En o was het niet, dat de Heere Jezus een onnaspeurlyke waakzaamheit ten goede van de zyne hadde, zynde alle de intrigues en listen van zyn vyanden Hem door en door bekent; als dan mogt het volk Gods wel de stryd opgeven, en alle wapenen van tegenstand-bieding wegwerpen. Maar nu Hy leeft in alle eeuwigheit, hebbende door zyn doot alle zyne vyanden overwonnen, en aan zyn voeten nedergelegd; komt, laten nu alle de liefhebbers van Jezus maar kloekmoedelyk den schilt en den beukelaar aanvatten en in de hand nemen. Zo waaragtig als haar Kapitein overwonnen heeft, zo zeker zal ook de overwinninge door Hem, haar niet seilen kunnen.

PHILOMETOR.

Gy geeft wel goeden moet, Broeder. En zekerlyk, ten ware ik een ongelooovige wilde zyn, zo vind ik my ook verpligt vast te stellen, dat Gods volk de overwinnings kroon gewisselyk zal behalen en wegdragen. Maar ach! als ik het Protestantse weezen eens beschouwe, zo zie ik die overwinninge nog zo ras niet te gemoete.

THEOPHILUS.

Wel als ik myn gedagten zal uitspreken, ik ook niet. Daar staan ongetwyfelt in dezen Oorlog tusfen den Antichrist en Gods volk, nog veele voor af gaande slagen bespeurt te worden, cêr het tot een volle overwinninge komt. De Heere Jezus, die een patroon van alle heyligheit, en een Liefhebber van de reynigheit des herten is, kan geen ongeregtigheit voor zyn oogen dulden, veel minder in de zynen. Die niet steeke blind is, kan wel zien, hoe elendiglyk het tans met de uiterlyke Kerk geschapen staat. Dat wy geen Succes op onze vyanden bekomen, maar dat ze ons veel te sterk en te magtig zyn, heeft men onze zonden te wyten. Wat was het, dat de kinderen Israëls voor het aangezigte der mannen van Ai dede vlieden, en dat ze voor haar vyanden niet bestaan konden? Daar was namelyk midden onder haar een *Achan*, die zig aan 't verbannene schuldig gemaakt hadde, *Jos. 7.* En o wat ontelbare bannen zyn 'er niet slegts verborgen, maar zigbaar op de gront der Protestantse Kerken! O wat een vreeslyke schiftinge wil het geven, wanneer de Heere Jezus eens zyn dorsch-vloer zal komen te doorzuyveren! Daar is tans magtig veel kafs onder het koorn vermengt; en menigte van huichelaren zwarmen en zwieren 'er midden onder de vroomen; zo dat niet als van een alwetende Herten-kenner, het onderscheit kan bekend worden. En o tot wat een lage ebbe is zelfs de staat der opregtgelooovige, heden ten dage gekomen! Zo dat, ten ware de Heere ook in dezen een leven uit den dooden wist te verwekken, men billyk van een opkomst en herleeving mogte wanhoopen. Weshalven de Heere Jezus, die *Mal. 3. 3.* voorkomt, als zullende de kinderen *Levi* reynigen en doorlouteren, het vuile, dat 'er tans in de zynen nog zigbaar bespeurt wort, staat af zuiveren.

P H I L O M E T O R .

Nevens andere zonden, Broeder, staat ook de Heere Jesus weg te nemen dat schuim van vertrouwen op een vleeschelyke arm. En wat is 'er gemeender in deze dagen, als dat leunen op een zwakke riet-staf? Bespeurt men dat niet handtastelyk in de zaak van *Thorn*? Nu 'er zig verscheide Magten aangorden, en haar handen in een strengelen, om het gebroedzel van *Lojola* hare geweldenaryen te verleen, wat is de grond, dat men nu de overwinninge over zyn vyanden te gemoet ziet? Is 't wel de waarheit en de belofte van Gods woort, dewelke ons in het openbarings Boek duidelyk genoeg voorspelt de nederlaag van den Antichrist en zyn aanhang? Neen, dat komt weinig in aanmerkinge. Maar 't is, waar zullen nu de Papisten blyven, nu 'er zo veele Koningen tegen haar in 't kampement zullen optrekken? Dog het wil 'er zo niet toegaan in dezen sryd. De zalige en magtige Koning Jesus zal het gevegt zo bestieren, dat het blyke, dat Hem alleen de eere van de overwinninge toekomt. Het staat in deze Batailje, dewelke tussen den Antichrist en het Lam Gods, met hare wederzydse Navolgeren, voorvallen zal, zo toe te gaan, gelyk als ten tyde van *Gideon*, wanneer God niet gedoogen wilde, dat 'er zo veel volks, als 'er met *Gideon* was, ten sryde zoude optrekken. En wat was de reden? *Op dat zig Israël niet tegen my beroeme, zeggende, myne hant heeft my verlost, Jud. 7: 2.* Waarom 'er ook uit twee en dertig duizent Israëlitzen, na twee voor af gaande beproevingen, maar drie hondert overgelaten en uitgekipt wierden, die met de Midianiten, zynde als de sprinkhanen in menigte, slag zouden leveren. Zo wil ook ongetwyfelt het leger van den Antichrist dat van het Lam, in uiterlyke magt en aanzien verre overtreffen.

T H E O P H I L U S .

Voorts, broeder, 't geen ik een weinigje hier boven aanroerde, dat het onze zonden zyn, dewelke het succes op de overwinninge onzer vyanden verhinderen, leit my verder tot deze aanmerkinge, dat zekerlyk die Magten der aarde de beste en bequaamste instrumenten zullen zyn in dezen aanstaanden oorlog, dewelke zig daar op toeleggen om haar Landen en Territorien van grouwelen en ongeregtigheden te ontledigen, en dewelke het woort van den levendigen God tot een patroon en exemplaar in alle

alle hare daden en handelingen, voor zig stellen. O ten ware God onveranderlyk ware, en ten ware Hy de zelfde haat tegen de zonde, en dezelfde liefde tot waarheit en gerechtigheit hadde, als voortyds; zo mogt dat woort, 't geen eens den Vorst *Jofua* aangebevolen wiert, uitgedient hebben, om meêr van de Magten der aarde nabetragt te worden: *Dat het boek dezer wet niet en wyke van uwen monde, maar overlegt het dag ende nacht, op dat gy waarneemt te doen na alles dat daar in geschreven is; want dan NB. zult gy uwe wegen voorspoedig maken, ende als dan zult gy verstandelyk handelen, Jof. 1. 8.* Maar terwyle nu God gisteren ende heden dezelve is ende in der eeuwigheit (gelyk 'er eens van Jezus Christus gezeyt wort, *Hebr. 13. 8.*) Zo blyft dat zelfde woortals nog ten laste van de hedendaagfche Vorsten en Magten der aarde, willen ze anders in al haar bedryven voorspoedig zyn, en willen ze haar vyanden met geen loos kruid van kant helpen.

PHILOMETOR.

Wy willen nu, Broeder, hier eindigen, zullende mogelyk hier na gelegenheit hebben om meêr van deze zaak te spreken.

THEOPHILUS.

Laat het zo zyn: Ik zal dan deze 't zamenspraak sluiten met deze aanmerkinge, dat wat ook het Protestantendom zal overkomen, het evenwel daar in haar gelukkig mag agten, dat God haar sparen zal, om zyns Naams, en om zynere vyanden wille. Dog gelyk in den beginne gezeyt is, wee de zondaren, en wee de huichelaren te Zion, dat is, wee de opentlyk profane, en wee de geveinsde Aanhangers van Christus.

Einde van de Eerste t'Zaamenspraak.

TWEEDE t'ZAMENSpraak
 TUSSEN
 THEOPHILUS
 EN
 PHILOMETOR,

Aangaande den tegenwoordigen toestand der tyden,
 met opzigt op 't geen te *Thorn* voorgevallen is.

PHILOMETOR.

LAat ons nu wederom den draat van ons discours nopens-
 de zaak van *Thorn* opvatten.

THEOPHILUS.

Als 't u gelieft, Broeder. Ik ben daar niet ongenegen toe.

PHILOMETOR.

Hoe meêr ik die zaak beschouwe, en hoe meêr ik myn gedag-
 ten daar over laat gaan, hoe meêr ik daar in, een zonderlinge
 hand Gods moet erkennen en opmerken, welkers wegen gelyk ze
 alle aanbiddelyk en heilig zyn, zo heeft Hy ook in zyn regtvaer-
 digheit toegelaten, dat in dat tractaat van *Oliwa*, door zo veele
 (1) Koningen bekragtigt, een breuke en schendinge door de Je-
 zuiten

(1) *Koningen.* Als Johan Cazimier, Koning van Polen; en de Republick Polen met hare Bondgenooten; Leopoldus, Roomsche Keizer; Frederik Wilhelm, Keurvorst van Brandenburg, aan den eenen; en Karel Gustaaf, Koning van Zweden aan den anderen kant, voor hen en hunne Nakomelingen, onder Garantie van Lodewyk de XIV. Koning van Frankryk, waar nevens gevoegd zyn de Koningen van Groot Brittanien en Pruifchen. Dit Vredes tractaat wierd gesloten in het Klooster van *Oliwa*; in Pools Pruifchen geleege, den derde van Mei des Jaars 1669.

zuiten van *Thorn* geschieden zoude; ten einde alzo de Koningen der aarde een gelegenheit zoude geboren worden om zeker groot proces, 't welk zyn Majesteit met het Beest van Rom en deszelfs aanhang als nog uitstaande heeft, uit te voeren en af te doen. Het word van schrandere en ervaren Polityken opgemerkt, dat geen Historie een tweede Staaltje voordien dag kan brengen, waar in zo veele Koningen en Potentaten zyn ingewikkelt en geconjungeert, als in dat tractaat van *Oliva*, nu door de Jezuiten van *Thorn* geschonden.

Waarom wy ook geenzints van gedagten zyn, dat die Stormwint binnen de muuren van *Thorn* opgereezen, zo ligtelyk overvacijs zal, maar dat in tegendeel deszelfs consequentien nog gants Europa staan te schudden en te beroueren,

T H E O P H I L U S.

't Is zekerlyk dat die *Thornse* zaak tot een vreeslyke Oorlog wil uitbersten, daar leiden ons alle de omstandigheden toe, om dit te gelooven. De voornaamste Belhamels, die een hand in de oprigting van het Treur-toneel van *Thorn* gehad hebben, zyn zo verre van eenig quaad daar in bedreven te hebben, te erkennen, dat ze in tegendeel de proceduuren en de executie, gehouden en gepleegt tegens zommige Lutherse Protestanten van *Thorn*, op alle bedenkelyke wyzen zoeken te maintineeren en voor te staan. Hier van daan is het, dat onlanks een zeeker Castellaen, die lid van het Koninglyke Assessoriaal gerigt in de *Thornse* zaak geweest is, aan een Poolisch Edelman een brief geschreeven heeft, waar in de wreede executie des weegen gepleegt, op alle bedenkelyke wyzen werd verdedigt, en getoont dat de Polen zelfs zonder voorwenzel van den opstand te *Thorn*, geregtigt zyn, om alle de zogenaamde Dissidenten in Pruischen en gantsch Polen te verdelgen, waarom Partye ook hare ooren stoep voor alle de voorstellen van restitutie en wedergeving tot vergoeding van 't verlies en de schade, dewelke de arme ingezetene van *Thorn* by de Jezuiten geleden hebben. En ongetwyffelt wil de Heere God ook haar, die zulke boosheden tegens onnozele zielen durven uitvoeren, als de Jezuiten van *Thorn* in de afbrandinge harer Conscientien onlanks gedaan hebben; in zyn regtvaerdigheit als andere *Pharao's* verharden, zo dat ze niet zullen willen luisteren na eenige billyke voorstellingen, die de redelykheit zelfs mogte opgeven.

ven. 't Humeur der vyanden nu zoodanig gestelt zynde, wat zullen de Protestantse Mogentheden in dit geval doen? zullen ze de zaak opgeven, en van haren regtmatigen eisch afstaan? Zekerlyk dat ware een schendinge van dat zo Solemneel bezwoorne *Olivasche* Contract, als waar by ze zig verbonden hebben tot een generale wederstand-bieding, ingevalle 'er eenige (2) irruptie en breuke in gemelde Tractaat quam voor te vallen. Gelyk u bewuft is, en 't geen nu door de Sprinkhaanen van Loyola, ten kosten van het bloed der Martelaaren, de traanen der Weduwen Wezen, en de vryheid der Thornsche Burgers niet dan al te veel geschonden is.

PHILOMETOR.

't Is waar ik ken dat nadrukkelyke Artikel, en dat nu de Protestantse Mogentheden tot een vigoreuse executie van deszelfs inhoud, kragtelyk komt te verbinden, indien ze niet meyneedig willen bevonden worden. Waarom indien de Poolen na geen herstelling begeeren te luisteren, de Protestantse Mogentheden zorge te dragen hebben, dat ze hare billyke en regtvaardige eisch niet opgeven. En indien zy van hare vyanden niets kunnen opdoen, zo moeten zy het proces met de wapenen besliffen. Zy hebben zig te troosten, dat ze een goede zaak onder handen hebben, en dat de gerechtigheit aan hare zyde is. God is altoos geweest, en zal altoos zyn met die gene, die onregtvaardelyk verdrukt zyn. En indien zyn Majesteit eens voortyds zyn eigen volk gestraft heeft, wegens dat ze 't verbond met haar vyanden gebroken hadden, 2. *Sam. 21. 1. 2.* Hoe? zou Hy dan geen wrake oeffenen over die gene, die 't verbond van zyn vrienden komen te schenden?

THEOPHILUS.

Dit is ook myn oordeel, Broeder, dat ingevalle de vyanden geen restitutie van de geledene schade willen doen, de Protestantse Mogentheden geenzints van haren wettigen eisch moeten desistee-ren.

(2) *Irruptie.* Dit blykt klaar uit het XXXV. Artikel der Olivasche Vrede, waar in alle de deelgenooten van dit Tractaat heiliglyk beloven, de party, die het ongelyk den ander eerst aandoet, zo geen bemiddeling helpen mag, met de wapenen tot zyn pligt te dwingen, en niet eér af te laten van Oorlogen, tot dat alles in zyn eersten stand hersteld is.

ren. Zy moeten hier haar toonen van een mannelyke cordaatheit bezielt te zyn, zo veel niet als een klacuw met *Mozes* overgeven- de. Het ware jammer, dat ze deze gelegenheit, waar by ze nu een heerlyke preuf van haar Vorstelyke dapperheit en kloekmoedigheid konnen geven; lieten voorby vlieten. Moogelyk zal haar al haar leven de wint zo gunstig niet in 't aangezigt waeijen.

PHILOMETOR.

Op dat het blyke, Broeder, wat kloekmoedigheid gy meent, en dat gy geen onbezonne drift, of roekeloosheit in 't oog hebt, zo gelieft eens op te geven, waar in ge stelt de regte kloekmoedigheid met betrekkinge tot een Vorst of Koning.

THEOPHILUS.

De regte kloekmoedigheid van een Vorst of Koning oordeelik daer in geleege te zyn, dat hy God vreezende, en zig aan zyn geboden en wegen vasthoudende, in dat postuur tegen zyn vyanden te velde trekt, met een vertrouwen, dat God hem en zyn volk uit desselfs handen verlossen zal.

PHILOMETOR.

Regt zo, Broeder. De zonde alleen is 't, die een Vorst zwak en kragteloos maakt voor 't aangezichte van zyn vyanden. Waarom gy ook ten regte hebt aangewezen in het einde van onze *Eerste* 't *Zamenpraak*, dat die Vorsten en Potentaten in den aanstaanden grooten Oorlog de beste Instrumenten zouden zyn, dewelke haar Landen en Territorien van grouwelen en ongeregtigheden tragten te ontledigen, en die in al hare handelingen het woort van den levendigen God, tot een patroon haar voorstellen. En daarom ware tans zeer tydig, op een personcele en te gelyk op een volks Reformatie te denken. En waerlyk God de Heere laat in deze dagen iets in zyn aanbiddelyke voorzienigheid voorvallen, waar by Hy de Protestanten op een oogenschynelyke wyze tot een nodige Reformatie komt op te wekken.

THEOPHILUS.

Welk is dat tog, Broeder, dat gy in 't oog hebt?

PHILOMETOR.

Namelyk de Paus, even dien mensch der zonde, begint nu onder de zynen een (3) Reformatie aan te regten, en dat in veele zul-

B 3

ke

(3) *Reformatie*. Dat de Paus een Reformatie aanfangt, is niet vreemd, dewyl de grote buitensporigheeden der Geestelyken in leer en leven de Flitsen

ke dingen, welkers Reformatie onder de Protestanten wel het noodig is. Het ware voor de Protestanten een eenwige schande, zo ze nu niet opwaakten. En indien 'er nu een jaloufie-vier in hare herten schuilt, zo zal 't haar een eere en een glory zyn, dat ze zorg dragen om van haar vyand niet overwonnen te worden. En waarlyk indien dit van den Paus de Protestanten niet kan gaande maken tot een dadelyke Reformatie, zo is 't allezints te dugten, dat het God door 't zwaert en toetreffende oordeelen zal te wege brengen.

T H E O P H I L U S .

Zekerlyk het stuk van Reformatie is een gewigtig point. En men mag zig zelfs flateeren zo als men wil, daar staat geen succes en voorspoed in den aanstaanden Oorlog verwagt te worden, indien men deze zaak niet ernstig by de hand vat; want dezen Oorlog moet gevogten worden van de zulke, die met de Heere Jezus zyn, *Openb. 17. 14.* Dog terwyl het stuk van Reformatie wel een aparte 't Zamenspraak vereischt, terwyl daar toe mogelyk elders gelegentheit zal voorkomen, zo laten wy middelerwyl eens hooren, Broeder, wat ge denkt van die gene, die de *Thornse* zaak bemiddelen en byleggen willen.

P H I L O M E T O R .

Ik oordeel 'er dit van, dat ze te vergeefs en onnoodig zullen arbeiden, en dat alle hare pogingen daar toe, op niet zullen uitloopen. Dit vier is te groot, dan dat het zo ligt zoude konnen uitgebluft worden. En de Jezuiten, die het zelve 't aldereerste hebben gaande gemaakt en aan brand gestooken, zyn zo verre van het te willen uitbluffchen, dat ze meêr en meêr daar nieuw voetfel komen by te brengen. Is het niet tot ontzettinge en verbaaftheit, dat onlanks te *Thorn* voorgevallen is, alwaar de Jezuiten een Comedie aangerigt hebben van haar gepleegde executie, dryvende den spot met alle de Protestantse Vorsten, die gereet staan om met haar krygsmagt tegens haar op tetrekken? is dit niet

be-
zyn, waar mede de Protestanten hen door 't hart schieten, en 't gebouw der oudheid, de grootste glorie van het Roomse Geloof, van zyn fundamenten los rameijen; maar de zwarte Ravens van Ignatius, die nooit verbetering, maar wel verslimmering van leeven en zeden wenssen, om in den nagt der bygeloovigheid hun onverzaadelyken geldhonger des te beter te kunnen voldoen, zullen niet nalaaten hem door eenen Jacob Clement, of Ravailac, of diergelijken schelm, uit den weg te ruimen, op het spoor van meêr Pausen die eene Reformatie tragten te weeg te brengen.

bequaam om het alderzagtzinnigst gemoed in een hevige vuur van toorn en wraak te zetten? Waarlyk de lankmoedigheid van God is zeer groot, dewelke in dies te grooter woede en verbolgentheit staat uit te bersten; na mate dat ze lange geduurt heeft. De Heere mag zyn vyanden de straffe wel wat borgen, maar zy zullen eindelyk bevinden, dat borgen geen quytshelden is.

Einde van de Tweede 'Zaamenpraak.

B Y V O E G S E L.

Dewyl in dit, zo wel als in de andere schriften van Thorn, zo menigmaal gewag gemaakt word van de Jezuiten, hebbe ik goed gevonden hier een kleine schets van de zelve te geven. Hunne eerste instelder is geweest Ignatius de Loyola, een Spanjaard, geboren in Biscajen in 't Jaar 1492. hy wierd Zoldaat, en in de belegering van Pampelone door een Kanon-kogel aan zyn been gekwetst, waar op hy den Oorlog verliet, om zig tot een geestelyk leven te begeven; hy kwam in 't Jaar 1528. tot Parys, daar hy zyne leerjaren volbragt, en in 't Jaar 1537. met negen van zyne medemakkers, naar Romen trok, daar zyn order door Paus Paulus den denden in 't Jaar 1540. bevestigd wierd. Zy doen, als zy Jezuit worden, belofte van Armoede, en onderwerping aan het gewaande heilig Opperhoofd der Roomse kerk, maar hoe zy hunne belofte na komen, blykt uit de overdadigheid van hunne keukens en tafels; wat de gehoorzaamheid aangaat, die ontdekt de Protestantse wêreld hedensdaags genoeg, waar in de Paus zelfs klaagt over de schimpdigten, die door die Broederschap hier en daar tegen hem uitgestrooid worden; zelfs ontzien zy zig niet den Paus in zyn beroepe Concilie van Lateraan bedekt, en opentlyk te dwarspalen, en te wederstreven, uit vrees dat de hervorming, die hy te weeg poogt te brengen, hunne onverzadelyke trotsheid en heerszucht, tevens met hunne dartele buitensporigheden, mogt besnoecien. 't Is by na onbedenkelyk, hoe deze order, in min dan twee honderd Jaren, tot zulk een trap van magt en grootheid uit niets is opgestegen, ten zy men de gronden van hunne staatkunde ontdekt. Voor eerst dringen zy zig in alle Hoven, door Biegtvaders der Koningen en Vorsten te zyn, waar door zy de

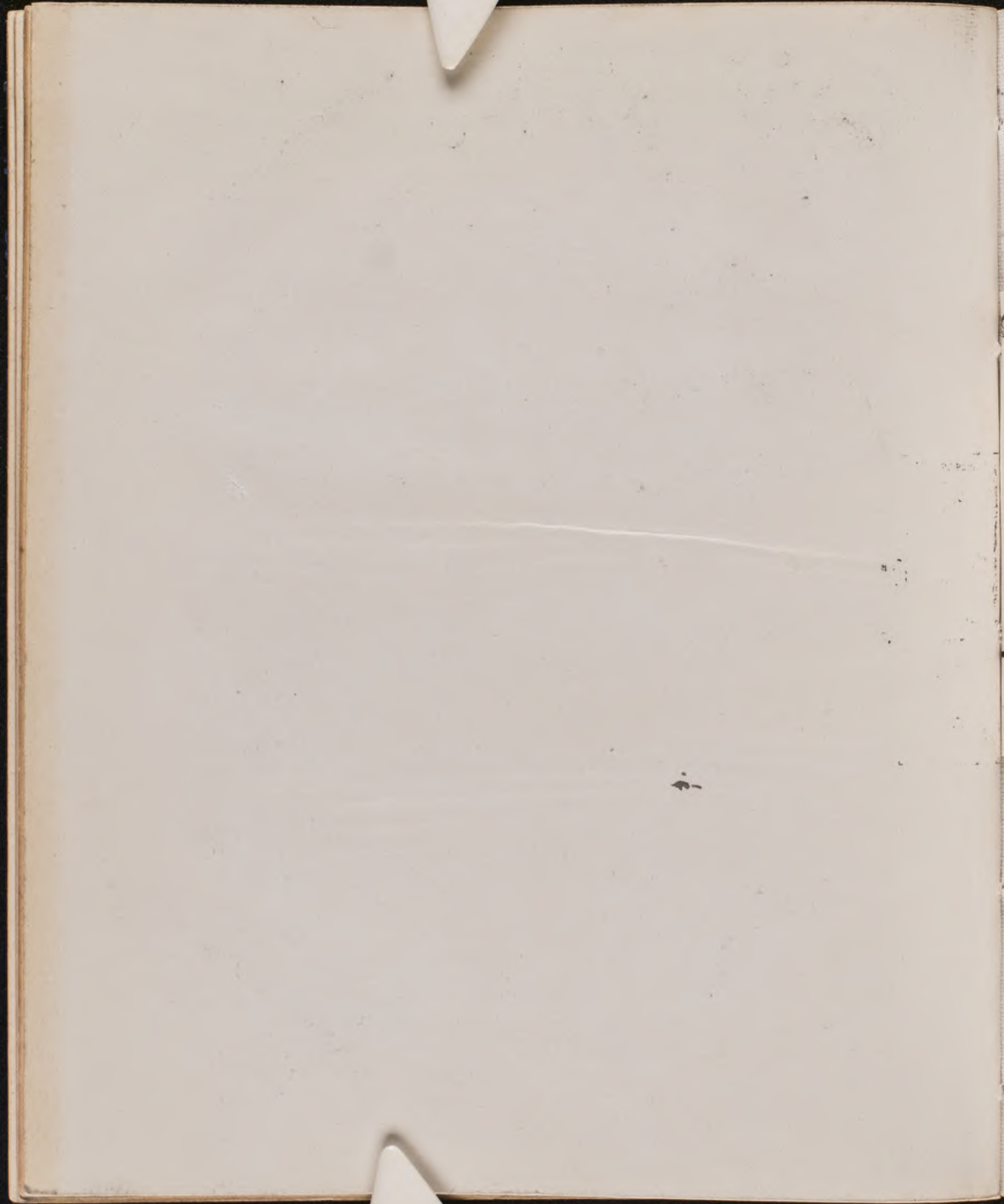
de naauwste geftelteniffe der Ryken ontdekken, en schoon 't een doodftraf is de biegt aan iemand te openbaren, ftoffen de Jezuiten daar ligt over heen, zo zy hun eigen voordeel daar in kunnen beoogen; ten anderen weten zy den toegang by alle Grooten, of luiden van aanzien te verkrygen, niet door hunne geleerdheid in den Godsdienft, maar door de kennis van een deel kunften, die zy bezitten; zy zenden een Schilder by een Schilder, een Muzikant by een Muzikant, een Dócter by een Docter, enz. Op deze wyze overreed ieder zyn vrind, om, by zyn fterven, zyn goed aan 't Jezuiten klooster te maken, om na zyn dood daar zielmiffen voor te laten doen, al zouden zy alle zyne Vrinden tot Bedelaars maken; ten derden doorloopen zy, als regte Rovers, alle vreemde Landen, om de Heidenen, zo zy zeggen, tot 't Christen geloof te bekeren, maar inderdaad om hunne goederen en fchat- ten te plonderen; zo hebben zy uit China, Japan, America, en elders onwaarderebare rykdommen gehaald, maar nooit heeft hen de liefde tot het Geloof naar de Tartaren, Samojeeden, Lappen, enz. gedreven. Waarom? daar is geen goud nog gefteentens te halen; ten vierden ontzien zy nooit de grootfte gruwelen uit te voeren, gelyk uit ontelbaare voorvallen blykt, als zy maar hun oogwit voldoen kunnen; ten vyfden gelaten zy zig veel heilliger, ingetogener, en zediger te zyn dan de andere Munniken, schoon de Duivel nergens meêr huisveft dan onder den Jezuitsen hoed, hier door trekken zy ook meêr volk tot hunne kerk, dan andere Priefters, en bygevolg zynhunne inkomsten ook veel groter van 't Trouwen, Dopen, Biegten, 't laaste Sakrement, heilig Olylifel enz. want schoon zy den naam hebben dat zy alles uit liefde doen, doen zy niets dan om het bezit van den Ronden god; en ten zesden ontzien zy zig nooit geweld, nog moorden te plegen, om hunne ftaarzugt te voldoen, gelyk het geval van Thorn niet dan al te duidelyk heeft verdoond. Ik zal hier nog by voegen hoe deze Peften gekleed gaan, wyl daar in hedendaags zo veel mislagen verbeeld worden: zy gaan gants in zwart laken gekleed, met een Rok van 't hoofd tot aan de voeten, een Mantel van die zelve kleur, mede van 't hoofd tot de voeten, dog met een Kraag die hen ter zyde, en van agteren tegen den hals opftaat; zy dragen Hoeden met brede randen, die rond uit ftaan, en een hogen bol, dog onder en boven even wyd; hun hoofd is met geen kruin gefchoren, gelyk andere Munnikken, maer 't haer is hen rofom tot aan de ooren afgefne- den, voorts dragen zy kouffen en fchoenen. Zie hier Lezer 't geen ik nodig vond agter de Zamenfpraken te voegen, om u in 't kort de Jezuiten in hun aard, kleding en zeden te doen kennen. Vaar wel.

E I N D E.

Pol. 8. 11. 4783

hoon t een
n de Jezu-
r in kunne
grooten, of
werdheid in
nsten, die
een Mo-
enz. Op
ven, zy
daar ziel-
n tot Be-
ers, alle
t Chris-
n schat-
rica, en
eest hen
appen,
ens te
uit te
r hun
liger,
choon
hoed,
ndere
van 't
ylizel
y niets
weld,
al van
deze
eden:
: voe-
dog
; zy
dog
elyk
en,
ond
ling

4801

